

สภาพการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
ของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี

THE PERSONNEL DEVELOPMENT STATUS ON CHILD-CENTERED LEARNING ACTIVITIES
OF SCHOOLS UNDER UDONTHANI PROVINCIAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION

รณิชา จิตธรรมมา

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ใน 6 ด้าน ได้แก่ 1) การฝึกอบรม 2) การศึกษาต่อ 3) การส่งบุคลากรไปศึกษาดูงาน 4) การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ 5) การจัดประชุมสัมมนา และ 6) การแลกเปลี่ยน/สับเปลี่ยนบุคลากรระหว่างหน่วยงาน ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรทั้งหมด ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 16 คน และครูผู้สอน จำนวน 122 คน ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาบุคลากรด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของบุคลากรโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 3.27$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการส่งบุคลากรไปศึกษาดูงาน ($\mu = 3.72$) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ($\mu = 3.60$) ด้านการจัดประชุมสัมมนา ($\mu = 3.35$) ด้านการศึกษาต่อ ($\mu = 3.18$) และด้านการแลกเปลี่ยน/สับเปลี่ยนบุคลากรระหว่างหน่วยงาน ($\mu = 2.92$) ตามลำดับ ส่วนด้านการฝึกอบรม ($\mu = 2.87$) มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด

Abstract

This research aimed to study personnel development status on child-centered learning activities of schools under Udonthani Provincial Administrative Organization in six aspects: training, further study, study visit, operational meeting, and exchange personnel. Samples composed of 16 school administrators and 122 teachers. The instrument used for collecting data was a 5-rating scale questionnaire. Statistics used for analyzing the data were frequency, percentage, mean, and standard deviation.

The research results revealed that the personnel development status of the schools was at a moderate level ($\mu = 3.27$). Considering each aspect, it was found that a study visit aspect had the highest score ($\mu = 3.72$), followed by an operational meeting ($\mu = 3.60$); seminar ($\mu = 3.35$); further study ($\mu = 3.18$); and exchange personnel ($\mu = 2.92$), respectively. Moreover, the aspect of training had the least score ($\mu = 2.87$).

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาบุคลากรเป็นกระบวนการที่เพิ่มพูนความสามารถในการปฏิบัติงานของบุคลากรเพื่อให้มีทักษะ ความถนัด ความสามารถเหมาะสมกับงาน และพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพในการทำงานสูง (บุญเลี้ยง สุวรรณสนธิ์, 2542: 11) แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นอย่างมากถือว่า "คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา" คนเป็นทรัพยากรการบริหารที่มีความสำคัญที่สุดจากทรัพยากรทั้งหมด ได้แก่ คน เงิน วัสดุ การจัดการ การพัฒนาศักยภาพของคนที่ยังปรารถนา คือ การพัฒนาให้ทุกคนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ ปัญญา และทักษะฝีมือเพื่อให้คนเป็น คนดี มีคุณธรรม มีสุขภาพพลานามัยที่ดี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมได้มีประสิทธิภาพ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (2545-2549) ได้เร่งรัดให้เกิดการปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูงในการดำเนินการได้ยึดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นเด็กเป็นสำคัญโดยมุ่งให้บุคคลได้รับการพัฒนาไปสู่คุณภาพสามารถรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกได้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2540: 1)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในหมวดที่ 4 ได้กำหนดทิศทางของกระบวนการจัดการศึกษาของชาติไว้เป็นแนวทางในการจัดหลักสูตรการเรียนรู้อันเกี่ยวข้องกับเด็กและผู้เรียนที่มีความสำคัญที่สุด ซึ่งมาตรา 22 สรุปได้ว่า การจัดการศึกษายึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมี

ค ว า ม ส ม อ ก ส ะ ม า พ ุ ญ ญ ะ

เรียนรู้และพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ และมาตรา 24 สรุปได้ว่าในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ผูกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกัน และแก้ปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้รู้จักประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ต่าง ๆ อย่างสมดุลรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในกลุ่มวิชา ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน ตลอดจนสื่ออำนวยความสะดวกเพื่อให้เอื้อต่อการเรียนรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ และการเรียนรู้จากแหล่งวิทยาการต่าง ๆ และจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ (พระทรง ศึกษาศึกษา 2542: 16-17)

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุด คือ ครู เพราะครูเป็นผู้จัดสิ่งแวดล้อม สร้างวัฒนธรรม และจัดสรรทรัพยากรสำหรับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เต็มศักยภาพของตนเองบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและจุดหมายการศึกษาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญถือว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดกระบวนการจัดการเรียนการสอนต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพในการจัดการเรียนรู้อาจารย์ต้องจัดเนื้อหาสาระ และกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง จัดการเรียนการสอนโดยประสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างสมดุล รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรการกำหนดมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ ยังเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และในสวนการกำหนดมาตรฐานวิชาชีพครูก็ให้ความสำคัญการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและเน้นผลถาวรที่เกิดกับผู้เรียนให้เด่นชัด (2541: 7-8) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวการจัดการศึกษาในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพราะการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างวิชาการศึกษา วิชาครู และวิชาชีพครูให้มีความสำคัญการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและเน้นผลถาวรที่เกิดกับผู้เรียนให้เด่นชัด (2541: 13) ผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุด คือ ครู เพราะครูเป็นผู้จัดสิ่งแวดล้อมสร้างวัฒนธรรมและจัดสรรทรัพยากรสำหรับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เต็มตามศักยภาพของตนเองให้การเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและจุดหมายของการศึกษา ดังนั้น ครูผู้สอนต้องมีการปฏิรูปการจัดการเรียนการสอนของตนเองให้การเรียนเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตทำให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์รู้จักค้นหาความรู้เพิ่มเติมฝึกปฏิบัติจากประสบการณ์จริงเป็นการปรับเนื้อหาวิชา กระบวนการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการจัดสื่อวัสดุอุปกรณ์และการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม (ชาติวัฒน์ ศรีแก้ว 2541: 36)

สภาพที่ผ่านมาของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานีก็เกี่ยวกับการจัดการศึกษาในปีการศึกษา 2552 ในฐานะที่ผู้ศึกษาค้นคว้าเป็นครูในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี พบว่า ในด้านจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนยังไม่เป็นที่น่าพอใจ สาเหตุมาจากครูไม่ครบชั้น และกิจกรรมของครูยังไม่สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มประสบการณ์ และวิชาหลักได้แก่ วิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ และวิชาภาษาอังกฤษ ได้คะแนนเฉลี่ยไม่เกินร้อยละ 50 ผู้เรียนขาดความตระหนักในการศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่น ขาดความเชื่อมโยงเนื้อหา ขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ด้านคุณภาพของครู พบว่า ครูส่วนมากไม่เตรียมตัวก่อนสอนขาดการบูรณาการในเนื้อหาของตนเองเป็นหลักในการจัดกิจกรรมเพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพโรงเรียนจึงต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับแนวทางการปฏิบัติการเรียนรู้โดยเริ่มที่การพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจมีทักษะการสอน สามารถเชื่อมโยงความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ มาใช้ในการจัดกิจกรรมให้กับผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นรูปแบบการสอนที่เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนขนาดเล็กที่มีปัญหาครูไม่ครบชั้น ซึ่งปัญหาที่พบเกี่ยวกับผลการดำเนินงานยังไม่เป็นที่พอใจทั้งด้านกระบวนการเรียนการสอน และด้านคุณภาพนักเรียน คือ ครูยังไม่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน ยังคงจัดการเรียนการสอนตามความเคยชินให้การบรรยายเนื้อหาในบทเรียนเป็นหลัก บอกให้นักเรียนท่องจำเนื้อหา นักเรียนไม่มีโอกาสโต้ตอบและแสดงความคิดเห็นการเรียนการสอนของครูถูกตีกรอบด้วยตารางสอน ซึ่งบุคคลที่จะแก้ปัญหาดังกล่าวได้ดีที่สุด คือ ครูผู้สอนซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติโดยตรงโดยมีผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้คอยช่วยเหลือ แนะนำ ส่งเสริม กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาการปฏิบัติงานของครูผู้สอนให้บรรลุเป้าหมายไปในที่สุด วิธีการที่จะพัฒนาหรือช่วยเหลือบุคลากรได้ดีที่สุด คือ กระบวนการพัฒนาบุคลากรในเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแบบบูรณาการและจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

ผู้วิจัยในฐานะที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ดังกล่าว เห็นว่าครูส่วนมากยังยึดติดกับการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนยังไม่หลากหลาย การพัฒนาผู้เรียนยังไม่เต็มศักยภาพจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญซึ่งผลการศึกษาค้นคว้าไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาส่งผลให้นักเรียนที่จบการศึกษาออกไปเป็นประชาชนที่มีคุณภาพและเป็นคนดีของสังคมและประเทศชาติต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร

การวิจัยครั้งนี้ทำการวิจัยจากผู้บริหารและครูผู้สอนของสถานศึกษาในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี จำนวน 8 โรงเรียน ปีการศึกษา 2552 รวมประชากรทั้งสิ้น 138 คน ได้แก่

1. ผู้บริหารสถานศึกษา เจาะจงเลือกผู้บริหารสถานศึกษาจากทุกโรงเรียน จำนวน 6 คน
2. ครูผู้สอน จำนวน 122 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ประกอบด้วย ตำแหน่ง วุฒิ การศึกษา และวิทยฐานะ

ตอนที่ 2 ระดับการปฏิบัติตามวิธีการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

1. ขอความอนุเคราะห์จากสำนักงานบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยนอร์เทิร์นรัฐเพนซิลเวเนีย เพื่อทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลถึงผู้อำนวยการสถานศึกษาในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี
2. ขอความร่วมมือเก็บข้อมูลจากบุคลากรด้านการบริหารงบประมาณของโรงเรียนเมื่อผู้ตอบแบบสอบถามกรอกข้อมูลเสร็จแล้ว ผู้ศึกษาประสานงานรับแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถามโดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ (%)
2. วิเคราะห์ข้อมูลในตอนที่ 2 สภาพการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี โดยการหาค่าเฉลี่ย (μ) ร้อยละ (Percent) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) โดยมีเกณฑ์การแปลผลข้อมูล (บุญชม ศรีสะอาด. 2535: 76)

สรุปผลการวิจัย

ระดับการปฏิบัติตามวิธีการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบุคลากรในโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี มีความคิดเห็นต่อสภาพการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่ามีการปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏว่า มีการปฏิบัติในระดับมาก ด้าน คือ การศึกษาดูงาน และการประชุมปฏิบัติการมีการปฏิบัติในระดับปานกลาง 4 ด้าน คือ การฝึกอบรม การศึกษาต่อ การจัดประชุมสัมมนา และการแลกเปลี่ยนบุคลากรระหว่างหน่วยงาน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการปฏิบัติตามสภาพการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พบว่าด้านที่มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง ด้าน คือ ด้านการฝึกอบรม ด้านการให้การศึกษา ด้านการจัดประชุมสัมมนา ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้บุคลากรระหว่างหน่วยงาน การพัฒนาบุคลากรที่อยู่ในระดับปานกลางทั้ง 4 ด้านนี้ เป็นวิธีการที่โรงเรียนมีการปฏิบัติที่มากและน้อยพอๆ กันทำให้ผลโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับ อภิรักษ์ เงินเสี (2546: บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษา การพัฒนาบุคลากรด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยดำเนินการพัฒนาด้วยวิธีการนำบุคลากรไปศึกษาดูงาน การจัดอบรม การประชุมเชิงปฏิบัติการ

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติสูงที่สุด คือ ด้านการส่งบุคลากรไปศึกษาดูงาน สอดคล้องกับอัจฉรา บุญผาพันธ์ (2546: บทคัดย่อ) ซึ่งพบว่า การพัฒนาบุคลากรด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ความรู้ความสามารถในการเรียนรู้ คือการเรียนรู้ อย่างมีความสุข การเรียนรู้แบบองค์รวม การเรียนรู้จากการคิด และปฏิบัติจริงต้องดำเนินการพัฒนาด้วยวิธีการที่หลากหลาย โดยวิธีดำเนินการอันดับแรก คือ ศึกษาดูงาน ตามด้วยการประชุมเชิงปฏิบัติการ การนิเทศงาน และการฝึกอบรม ตามลำดับ และสอดคล้องกับ อภิรักษ์ เงินแสง (2546: บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษา เรื่องการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยดำเนินการพัฒนาด้วยวิธีการนำบุคลากรไปศึกษาดูงาน การจัดอบรม การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการประเมินผลงานผลการพัฒนาทำให้ ครูได้เปลี่ยนแปลงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งส่งผลทำให้ผู้เรียนได้ฝึกสังเกต ฝึกปฏิบัติ สรุปลงค์ความรู้แต่ละ บุคคลได้ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และร่วมกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีความสุข ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าเป็นวิธีการที่สะดวก ใช้เวลาในการ ดำเนินการน้อย ได้รับความร่วมมือจากบุคลากรเป็นส่วนมาก และให้ผลสำเร็จอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้การศึกษาดูงานจะเป็นวิธีการที่ โรงเรียนมีการปฏิบัติมากที่สุดแล้ว ด้านที่ปฏิบัติในระดับมากอีกด้านหนึ่ง คือ การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งก็อาจเป็นวิธีการที่สะดวก ใช้เวลาในการดำเนินการน้อย ได้รับความร่วมมือจากบุคลากรเป็นส่วนมาก และให้ผลสำเร็จอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้การประชุมเชิง ปฏิบัติการยังเป็นกลยุทธ์ที่มีความเหมาะสมในการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ และพัฒนาความสามารถในการเขียนแผนการเรียนรู้ได้เป็น อย่างดี และสอดคล้องกับที่ จันทร์ธานี สงวนนาม(2545: 5) กล่าวว่า การประชุมเชิงปฏิบัติการเป็นการประชุมแก้ปัญหาและฝึกปฏิบัติงาน ร่วมกันของกลุ่มบุคคลที่สนใจงานหรือมีป้ ญหาร่วมกัน เมื่อการประชุมเรียบร้อยก็จะได้ชิ้นงานหรือปฏิบัติด้วย สอดคล้องกับคำกล่าวของ วิจิตร อวาทกุล (2537: 30) ที่กล่าวว่า การประชุมเชิงปฏิบัติการเป็นวิธีการที่จะทำให้คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมก่อนและหลังการประชุมเชิง ปฏิบัติการ บุคคลจะต้องมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมไม่มากก็น้อยทำให้ครุมีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญแบบบูรณาการมากยิ่งขึ้น และมีความม้ ใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทำให้การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้เป็นไปตามขั้นตอน ที่กำหนด

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การแลกเปลี่ยนบุคลากรระหว่างหน่วยงาน ซึ่งเป็นวิธีการที่ยุ้งยากเพราะการ สับเปลี่ยนโยกย้ายบุคลากรระหว่างหน่วยงานนั้น มีผลกระทบหลายด้าน ได้แก่ การเบิกจ่ายเงินเดือนเพราะต้องโอนเงินเดือนไปยัง หน่วยงานใหม่ด้วย ทำให้กระทบต่อวงเงินงบประมาณของโรงเรียนทั้งระบบ นอกจากนี้บุคลากรที่รับผิดชอบสอนแต่ละวิชาที่ต้องอาศัย ความชำนาญในเนื้อหาและต้องเข้าใจนักเรียนในชั้น เรียน ถ้าหากมีการสับเปลี่ยนโยกย้ายครูผู้สอนแล้วก็ย่อมทำให้ครูต้องเรียนรู้ใหม่ซึ่ง ส่งผลกระทบต่อนักเรียนได้จากป้ ญหาดังกล่าว จึงอาจทำให้โรงเรียนไม่สนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนบุคลากร เพราะความชำนาญของ บุคลากรย่อมมีความสำคัญต่อการดำเนินงาน สอดคล้องกับ จุริภรณ์ น้อยวงศ์(2546: บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การพัฒนาบุคลากรครูในการจัด กระบวนการเรียนแบบบูรณาการ โรงเรียนบ้านสำโรง อำเภอตาลชุม จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า ครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจ ในการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการแต่ประสบป้ ญหาที่ไม่มี ม้ ใจในตนเองขาดความชำนาญในการวางแผน

2. ระดับการปฏิบัติตามวิธีการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
ปรากฏว่า บุคลากรของโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี มีความคิดเห็นต่อสภาพการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ระหว่างผู้บริหารและครูผู้สอน โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏว่า แตกต่างขั้ว ด้าน ได้แก่ ด้านการส่งบุคลากรไปดูงาน และด้านการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารมีความพร้อมในหลายๆ ด้าน มากกว่าครูผู้สอน ทั้งด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้มีงบประมาณเพียงพอในการ จัดกิจกรรมต่างๆ ทั้งการศึกษาดูงาน และการประชุมเชิงปฏิบัติการ ผู้บริหารจึงมักส่งเสริมให้มีการพัฒนาบุคลากรโดยการศึกษาดูงานและ การประชุมเชิงปฏิบัติการ ดังที่ สมหมาย ภูทองชัย(2547: บทคัดย่อ) ได้พัฒนาครูเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ โรงเรียนบ้านหนองบัวบาน สำนักงานประถมศึกษำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครูเป็นผู้มี บทบาทสำคัญที่สุดที่นำความรู้สู่นักเรียน โดยผ่านการเรียนรู้จากกิจกรรมที่หลากหลาย การจัดกระบวนการเรียนการสอนต้องคำนึงถึงความ แตกต่างระหว่างบุคคล สภาพแวดล้อม เซาว์บ้ ญญา อารมณ์และสังคม สอดคล้องกับ อัจฉรา บุญผาพันธ์(2546: บทคัดย่อ) ได้วิจัย การ พัฒนาบุคลากรด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนบ้านหนองบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ได้จัดการเรียนรู้ ตามแนวปฏิรูปการศึกษาที่พัฒนาเด็กให้เป็น คนเก่ง คนดี และมีความสุข บุคลากรจะต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุง ส่งเสริมให้เป็นผู้มี ความรู้ ความเข้าใจสามารถจัดการเรียนรู้เป็นสำคัญได้

3. ผลการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
ผลการศึกษาพบว่า ระหว่างผู้ที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรีและผู้ที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ทั้งโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผลการ พัฒนาโดยรวมยังไม่ม้ ใจโรงเรียนหรือกลุ่มโรงเรียนใดที่พัฒนาบุคลากรได้อย่างโดดเด่น ส่วนใหญ่ก็จะจัดอบรมพร้อมกันทั้งจังหวัดหรือขอ ทำให้บุคลากรได้รับการพัฒนาพอๆ กัน จึงส่งผลให้ผลการพัฒนาบุคลากรไม่แตกต่างกันดังกล่าว

4. ผลการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
ผลการศึกษาพบว่า ระหว่างผู้ที่มีวิทยฐานะ วิทยฐานะชำนาญการและผู้ที่มีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ ทั้งโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผลการ

พัฒนาส่วนใหญ่ก็จะจัดอบรมพร้อมกันทั้งจังหวัดหรืออำเภอ ทำให้บุคลากรได้รับการพัฒนาพอๆ กัน จึงส่งผลให้ผลการพัฒนาบุคลากรไม่แตกต่างกันดังกล่าว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. จากการที่สถานศึกษามีการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญมากที่สุดในด้าน การศึกษาดูงาน ดังนั้น องค์การบริหารส่วนจังหวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงควรมีการส่งเสริมสนับสนุนด้านงบประมาณสำหรับการศึกษาดูงาน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
2. ควรมีการพัฒนาเครือข่ายการศึกษาดูงาน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันของบุคลากรในสถานศึกษาต่างๆ นำไปสู่การเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. ผลการวิจัยพบว่า แต่ละโรงเรียนมีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเป็นจำนวนมาก ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีการ ร่วมมือกันจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาบุคลากรในระดับเครือข่าย เพื่อจะได้ประหยัดงบประมาณในการจัดการประชุมเชิง ปฏิบัติการ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาค้นคว้าเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากรด้านอื่นๆ เช่น ด้านการจัดการเรียนรู้แบบโครงการงาน การวัดและประเมินผลตามสภาพที่แท้จริง
2. การเรียนรู้แบบบูรณาการ เพื่อสนับสนุนการใช้แหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย
3. ควรมีการนำหลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการมาใช้ในการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องในเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาผู้เรียนด้าน อื่นๆ เช่น การทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อแก้ปัญหาในชั้นเรียน

บรรณานุกรม

- กรมสามัญศึกษา (2541). คู่มือการบริหารและการจัดการเพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
อุบลราชธานี: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 10.
- _____. (2542). ทฤษฎีสู่การปฏิบัติแผนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง. อุบลราชธานี: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขต
การศึกษา 10.
- _____. (2539). แนวการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน. กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญเขตการศึกษา 10.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญกรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- เกรียงศักดิ์ เขียวขำ (2539). การบริหารทรัพยากรมนุษย์. พิมพ์ครั้งที่ 2. ขอนแก่น: คลังน่านวิทยา
จันทร์ธานี สงวนนาม. (2545). ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย.
- จำลอง ภู่อ่าง. (2542). ปัญหาการดำเนินงานบุคลากรในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญ จังหวัดกาฬสินธุ์ วิทยานิพนธ์ กศ.ม.
(บริหารการศึกษา). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ถ่ายเอกสาร.
- จิราภรณ์ ศิริทวี. (2542, สิงหาคม). โครงการทางเลือกใหม่ของการสร้างปัญญาวิชาการ. 2(8): 33-38.
- จตุรภรณ์ น้อยวงศ์. (2546). การพัฒนาบุคลากรครูในการจัดกระบวนการเรียนแบบบูรณาการโรงเรียนบ้านสำโรง อำเภอดงหลวง
จังหวัดอุบลราชธานี. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. (บริหารการศึกษา). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- ชลดา รานอก. (2542). การจัดแนวการสอนวิชาท้องถิ่นของเรา (ส 072 และ ส 0731). กรุงเทพฯ: กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- ชาธิวัฒน์ ศรีแก้ว (2541). การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญกรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- ชาติรี เกิดธรรม. (2542). การเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง กรุงเทพฯ: เซ็นติสส์คัพเวอร์รี่
- ชารี มณีศรี. (2542). การนิเทศการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: บุรพาสาน.
- ถวิล พนมเขต. (2546). การบริหารสถานศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- แถวทอง มาตยะโค. (2542). การวิจัยและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนกรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- ทิตนา เขมมณี. (2542). การจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ธีรภูมิ ประทุมพรรัตน์ และคณะ. (2536). การพัฒนาบุคลากร สงขลา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- นงค์ แนนอุดร. (2545). การศึกษาการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษที่สอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามรูปแบบของCIPPA
Model ของครูผู้สอนชั้น ประถมศึกษาชั้น นปีสี่ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษปีการศึกษา 2544.

รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. (เทคโนโลยีการศึกษา). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.

นิตยา อุ้นท้าว. (2545). การใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ที่เห็นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. (เทคโนโลยีการศึกษา). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.

บรรยงค์ โตจินดา. (2543). การบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น.

บุญชม ศรีสะอาด. (2543). การวิจัยเบื้องต้น พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

บุญไทย แสนอุบล. (2546). พฤติกรรมและปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญของครูระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสกลนคร วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (เทคโนโลยีการศึกษา). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ (2542). การวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

บุญเลี้ยง สุวรรณสนธิ์. (2542). แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544). กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

ประกอบ กุฎีโพธิ์. (2545). ศึกษาสภาพและปัญหาของการบริหารงานวิชาการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เห็นผู้เรียนเป็นสำคัญตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (บริหารการศึกษา). นครราชสีมา: บัณฑิตวิทยาลัยสถาบันราชภัฏนครราชสีมา ถ่ายเอกสาร.

ประกาศิต พริงศิรินนท์กุล (2546). การพัฒนาบุคลากรด้านการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการโรงเรียนบ้านจอมพระ อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. (บริหารการศึกษา). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.

ประยูร อาสนานาม. (2543). การวิจัยเบื้องต้นทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

ประเสริฐ ลินนต์กุล. (2546). การจัดการเรียนการสอนที่เห็นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของอาจารย์วิทยาลัยพาณิชยการเซตุน และวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอี่ยมละออ วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (บริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ผ่องพรรณ ณ อุบล. (2544). การจัดการเรียนการสอนโดยเห็นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. (เทคโนโลยีการศึกษา). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.

พนัส หันหาทินทร์ (2542). ประสบการณ์การบริหารบุคลากร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พะยอม วงศ์สารศรี. (2540). การบริหารทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพฯ: คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต

พิมพ์พันธ์เดชะคุปต์. (2540). การเขียนรายงานโครงการวิทยาศาสตร์. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

_____. (2541). เอกสารประกอบการสอนแนวคิดและแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง กรุงเทพฯ: ภาควิชามัธยมศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช. (2535). เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารงานบุคคลในโรงเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 20. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช

รุ่ง แก้วแดง. (2541). คู่มือการนิเทศการศึกษาระดับจังหวัดกรุงเทพฯ: หน่วยงานนิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542). แผนการสอนที่เห็นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง กรุงเทพฯ: ธนพร.

วิจิตร อวระกุล. (2540). การฝึกอบรม: การฝึกอบรมและการพัฒนาบุคลากร พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิริยะ บุญยะนิวาสน์. (2543). บทบาทและหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ในประมวลบทความการนิเทศศึกษาปี 2541. กรุงเทพฯ: หน่วยงานนิเทศก์.

ศจี อนันต์นพคุณ (2543). การศึกษาการปฏิบัติงานการพัฒนาคณาจารย์ของผู้บริหารวิทยาลัยการพยาบาล สังกัดกองงานวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุขในภาคใต้ของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). สงขลา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา. ถ่ายเอกสาร.

ศศิธร อ่อนปุย. (2546). การพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ที่เห็นผู้เรียนเป็นสำคัญโรงเรียนมัธยมชัชชนะวิทยา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดยโสธร. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. (บริหารการศึกษา). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.

ศิริชัย กาญจนวาสี (2543). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.

สังัด อุทรานันท์. (2540). การนิเทศการศึกษาหลักการ ทฤษฎีและปฏิบัติ พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มิตรสยาม.

- สนอง อินละคร. (2544). เทคนิควิธีการและนวัตกรรมที่ใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง. อุลลราชธานี: อุลลกิจออฟเซต.
- สมพงษ์ เกษมสิน. (2539). การบริหารงานบุคคลแผนใหม่. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สมหมาย ภูทองชัย. (2547). การพัฒนาครูเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโรงเรียนบ้านหนองบัวบาน สำนักงานประถมศึกษาอำเภอหนองบัว จังหวัดอุดรธานี. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. (บริหารการศึกษา). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- สหชาติ ไชยรา. (2544). การพัฒนาบุคลากรของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดอำเภอเมืองหนองบัวลำภูจังหวัดหนองบัวลำภู. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระกศ.ม. (บริหารการศึกษา). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- สมาน รังสิโยภุชงค์ (2535). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับงานบริหารบุคคลกรุงเทพฯ: การพิมพ์.
- แสน ยาสุข. (2543). การศึกษาการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษจังหวัดกำแพงเพชร กำแพงเพชร: บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏกำแพงเพชรถ่ายเอกสาร.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2540). ปัจจัยการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- อดิพันธ์ วิชาผง.(2546). การบริหารบุคลากร. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- อภิรักษ์ เงินเส็ง. (2546). การพัฒนาบุคลากรทางด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อำเภอกระนวนจังหวัดขอนแก่น. การศึกษาค้นคว้าอิสระกศ.ม. (บริหารการศึกษา). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- อรรถัย มูลคำ และคณะ. (2542). เทคนิคและวิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ.กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- อัจฉรา บุญผาพันธ์.(2546). การพัฒนาบุคลากรด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนบ้านหนองบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. (บริหารการศึกษา). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- Berv, Jason Alexander. (2002, December). Listening to the Students: The Three R's of Student-centered School Improvement. **Dissertation Abstracts International**. 63(6): 2188 - A.
- Ulrich, John Alan. (2002, June). A Design of Mars 2076: A Student – centered Aerospace Curriculum. **Dissertation Abstracts International**. 62(12): 4050-A.